

Pokalbis su žurnalistu habil. dr. Feliksu Mačiansku

Solveiga Daugirdaitė: Labai nedaug apie Jus žinau. Žinau, kad Jūs – mano kolegės doc. dr. Loretos Mačianskaitės tėtis ir parašėte „Šimtą religijos mįslių“. Skaitydama „Metus“ pastebėjau, kad rašote įdomias recenzijas. Nors rašote apie šiuolaikinę literatūrą, norėčiau paklausti, kaip atrodė literatūra anais laikais? Ar galėtumėt trumpai pasakyti, kaip Jūs susijęs su literatūra?

Feliksas Mačianskas: Galiu pasakyti. Aš baigiau lietuvių kalbą ir literatūrą Vilniaus pedagoginiame institute. Tapau mokytoju. Paskui mane nubloškė į žurnalistiką. Daugiausia dirbau televizijoje, radijui. Tam esu paskyręs viso labo kokius dvidešimt penkerius metus. Čia pagrindinis mano darbas. Lygia greta aš dirbau ir mokslinį darbą. Apsigyniau doktoratą. Tada vadinamąjį kandidatą. Po dešimties metų tapau docentu. Kiek vėliau apsigyniau antrą – tikrąjį doktoratą. Tokia visa mano mokslinė veikla. Bet mokslinis darbas buvo antrinis. Pagrindinis darbas buvo žurnalistika, vadyba. Paskutiniaisiais metais aš buvau Lietuvos radijo ir televizijos komiteto pirmininko pavaduotojas televizijos reikalams. O kai išėjau iš televizijos, dirbau mokslinį darbą Ateizmo ir religijų tyrimo instituto filiale. Ten vyko religijos, socialiniai tyrinėjimai. O vėliau, jau nepriklausomoje Lietuvoje, aš dirbau žurnalistinį darbą. Kaip aš pradėjau rašyti recenzijas? Paprašė vienas vyriukas – Jonas Vėlyvis, taip pat žurnalistas, buvo apsigynęs doktoratą, kartu dirbom laikraščio „Savininkas“ redakcijoje. Buvo parašęs romaną „Neleisk mūsų gundyti“ ir laimėjęs kažkokią JAV lietuvių premiją. Jis sako: „Gal pažįsti, kas galėtų parašyti recenziją? Būtų gerai.“ Kai aš jo knygelę paskaičiau, sakau: „Jonai, aš galiu parašyti. Bet kokia recenzija, jei joje nebus nors kiek kritikos? Nesvarbu, kad esam draugai.“ Aš parašiau. O jie išspausdino nieko esminio nepakeitę. Ši sėkminga recenzija buvo pirmas mano blynas.

S. D.: Maždaug kuriais metais?

F. M.: Gal kokiais 1994–1995 m. Žinoma, įsigijau priešą [juokiasi]. Jis ir šiandien: „Kodėl, kodėl?“ Sakau: „Kad negalima kitaip!“ Žinau ir jo aprašytą istoriją. Mano mokslinis darbas yra iš filosofijos srities (abudu mano apginti darbai – iš filosofijos). Aš istoriją gerai išmaniau, todėl pasakiau, kas recenzuojamoje knygoje buvo netikslumų.

Vėliau pats pasiūliau recenzuoti „Metams“, recenzavau knygą apie Didžiulienę. O nežinau, kiek recenzijų – keturias ar penkias – parašiau. Rašyti stengiausi labai atsakingai. Jei recenzuoju, knygą skaityti turiu antrą,

trečią kartą. Man pasirodė, kad tai – sunkus darbas. Vėliau aš nustojau rašyti recenzijas.

S. D.: O ar niekada anksčiau nebandėte rašyti? Juk visą gyvenimą dirbote kažką kita.

F. M.: Teko dalyvauti knygų pristatymuose. Bet čia – ne mokslinis, labiau žurnalistinis darbas, išplėstos anotacijos.

S. D.: O kuris iš Jūsų darbų Jums buvo mieliausias? Kur jautėt, kad galit geriausiai atsiskleisti?

F. M.: Aš ir pats sau neatsakiau į šitą klausimą. Esu ant ribos. Man labai patiko pedagoginis darbas. Aš septyniolika metų dėščiau universitete. Bet kai mane privertė būti žurnalistu, įsitikinau, kad žurnalistas esu pakenčiamas.

S. D.: Jūs esat gavęs Vinco Mickevičiaus-Kapsuko premiją. Ją taip pat gavo ir Antanas Sutkus, ir Vytautė Žilinskaitė, ir Vytautas Misevičius.

F. M.: Taip. Bet aš tą premiją gavau ne už scenarijus, apybraižėles, o už mokslo populiarinimą. „Vagos“ leidykla buvo sumaniusi leisti seriją knygų „Noriu žinoti“. Kiekviena knygelė turėjo atsakyti į 100 mįslių. Skyriaus vedėjas, berods Stukas, neradęs tinkamo autoriaus, nei iš šio, nei iš to pasiūlė parašyti knygele „Šimtas religijos mįslių“. Išsigandau, bet sutikau, nors darbui laikas buvo duotas striukas. Pataikiau. Knyga buvo išleista 15000 egzempliorių tiražu ir išpirkta žaibo greitumu, o autorius 1975 m. vainikuotas premija... Antras pataisytas ir papildytas leidimas jau 40000 egzempliorių tiražu išleistas 1985 m. Ir vėl išpirkta... Kai atgimėme, buvo perkratytos ir bibliotekos. Bet mano kūryba nebuvo išmesta į šiukšlyną. Galvojau: „Gal apsiriko?“ Sakė mokytojai: „Negalima, nes mokyklose iš tos knygelės mokoma tikybos...“

Man net plaukeliai pasišiaušė: negali būti. Pasirodo – yra dalis teisybės. Neiškentęs nupėdinau pas patį vyskupą Joną Borutą. Sako: „Ačiū, kad rūpinatės: gali taip būti, nes trūksta tikybos dėstytojų ir literatūros. Matyt, geresnės neranda... Bet galiu perskaityti, paskambinsiu tamstai.“ Ir ką Jūs manote – ne tik po kelių dienų paskambino, nuramino mane ir atsiuntė trumpą recenziją su palankiu vertinimu ir patvirtinimu, kad knygelėje nėra jokių klaidų. Džiaugiausi labiau nei aną premiją gavęs...

O dėl profesinių polinkių galiu pasakyti, kad ir pedagoginis, ir žurnalistinis darbas man patiko. Aš pats negaliu atsakyti, kuris iš jų man

labiau patinka, kuriam esu labiau pasirengęs ir kurį dirbdamas būčiau laimingesnis.

S. D.: Kai Jūs dirbote televizijoje, kokių turėdavot reikalų, susijusių su to meto literatūros gyvenimu? Ar atsimenat kokių istorijų?

F. M.: Aišku, būdavo. Kadangi aš buvau atsakingas už visą televiziją, rūpesčių kildavo dėl ideologinių dalykų. Laidos vaikams arba muzika nesukeldavo problemų. Kalbant apie literatūrą, man pasisekė prakišti tokią idėją. Jos esmė ta, kad mes galėtume gerai sublizgėti, jeigu sugebėtume sukurti – „dramatizuoti“ visus kūrinius, kurie vadinami mūsų klasika. Pradedant nuo Žemaitės. Visas serialas. Pasisekimas buvo begalinis. Tada mes galėjom daug ką pasakyti, nes televizijos dėka beveik visa respublikos visuomenė žinojo geriausių literatūros kūrinių autorius. TV archyve išliko visi spektakliai, kurie ir dabar kartojami. Tai aukso fondas. Jis buvo papildytas kitais kūriniais, pvz., Simonaitytės, Paukštelio, Bubnio.

S. D.: O kai dirbote, kas buvo ekranizuota?

F. M.: Man atrodo, Paukštelio romanas „Kaimynai“, paskui du Simonaitytės kūriniai.

S. D.: Tai buvo televizijos spektakliai ar filmai?

F. M.: Spektakliai. Bet tada buvo labai sudėtinga. Video dar nebuvo. Reikėdavo filmuoti. O filmavimas išdalytas visiems po centimetrą. Nufilmuoti ir padėti gerą dalyką buvo didelė problema. Nėra juostos. Kai atsirado video, tada jau buvo geriau: vienus įrašus galima ištrinti, kitus – įrašyti. Tada jau pradėjo kauptis archyvas. Buvo tokia galimybė. Mes ėmėm geriausius kūrinius iš Rusijos, kitų respublikų. Buvo iš ko pasirinkti, bet stengėmės rinktis iš savų, lietuviškų, kūrinių.

S. D.: Jūs sakot – „mes“. Kas buvo artimiausi Jūsų bendradarbiai?

F. M.: Tai buvo vyriausieji redaktoriai: pvz., literatūros, muzikos ir kt. redakcijų. Paskutinis, kuris su manim dirbo, literatūros redakcijos vyr. redaktorius buvo Vytautas Kratulis. Jisai gerai išmanė tuos dalykus. Paskui dirbo vėliau atėjusi Nijolė Baužytė. Jinai daugiau rengdavo knygų pristatymus – kūrinių pateikdavo, bet jau su improvizacija. Tada dar dirbo Tomas Sakalauskas, kuris vėliau knygas rašė. Dar, vos nepamiršau, Valentina Paukštelytė.

S. D.: Kokio pobūdžio literatūrą Jūs skaitydavot? Dabar kalbu pirmiausia apie grožinę literatūrą, kuri nebuvo tiesioginis Jūsų darbo objektas.

F. M.: Aš skaitydavau praktiškai viską, kas išeidavo.

S. D.: Lietuviškai?

F. M.: Lietuviškai. Na, ir rusiškai. Rusiškai – tai, kas jau skambėdavo. Visų knygų neapžiosi. O lietuviškai viską graibydavom – dramą, prozą, poeziją. Vis vien susigaudydavom, kur yra gerai, o kur – šiaip sau [juokiasi]. Kai Justas [Marcinkevičius] pradėjo, tai mes visus tuos kūrinius tempėm į televiziją. Kai ką patys ekranizuodavome, o kai ką įrašydavome iš teatrų spektaklių repertuarų.

S. D.: Kokie buvo Jūsų mėgstamiausi lietuvių rašytojai?

F. M.: Dabar sunku pasakyti. Jus turbūt domina pokarinis laikotarpis. Buvo leidžiami Cvirkos, Vienuolio, Krėvės, Sruogos, Simonaitytės kūriniai. Dramoje dar vyravo Grušas, gražiai, daug žadėdami užsirekomendavo mano bendramoksliai – dramaturgas Kazys Saja ir prozaikas Vytautas Bubnys. Smagu būdavo skaityti Baltušį, Sluckį... Su poezija – jau kita kalba. Nepaisant Salomėjos „griekų“, jos poezija žavėjo ne mane vieną... Šalia jos, man rodės, labiausiai tiktų Širvys, gal tiksliau – jo lyrika. Man patiko ir jaunųjų – Justino Marcinkevičiaus, Algimanto Baltakio, Alfonso Maldonio, Albino Bernoto, mano klasioko Juozo Nekrošiaus poezijos knygos. Tiesa, pamiršau paminėti Eduardą Mieželaitį. Nebijau pasakyti, kad aš buvau įsimylėjęs ir dabar dar dievinu jo kūrinius.

S. D.: Kodėl? Kuo jis Jums toks įdomus? Kiti sako, kad jis labai sudėtingas, daugiažodis.

F. M.: Čia jų reikalas – jiems labai sudėtingas. Man nebuvo sudėtingas. Man – kaip tiktai priešingai. Poezija, mintis, eiliavimas – aukščiausio lygio. Aš nesuprantu, kodėl jo dabar nevertina? Manau, kad bijo. Per daug kietas riešutas. Tikiu, kad ateis laikas objektyviai ir kvalifikuotai pažvelgti į jo kūrinius ir sudėti visus taškus ant „i“.

S. D.: O kaip Jums patiko jo poema „Žmogus“?

F. M.: „Žmogus“ buvo sulipdytas. Mes šitą žinom. Aš tada buvau Maskvoje, kai jisai gavo premiją. Pasakiau, kad nežinau tokio kūrinio lietuviškai.

S. D.: Jis poemą pirmiausiai išleido rusiškai.

F. M.: Taip, jis išleido rusiškai, o Maskvos literatai paėmė sulipdė...

S. D.: Ką Jūs turit galvoj, kai sakot – „sulipdė“?

F. M.: Sulipdytas. Taigi nebuvo tokio kūrinio kaip „Žmogus“! Jį sudėjo iš atskirų eilėraščių, išvertė į rusų kalbą ir nustebo, kad kūrinys pasidarė vientisas. Už atskirus eilėraščius, žinoma, nebūtų davę premijos.

S. D.: Gal prisimenat, ar kam nors kliuvo poemos pabaiga, kur paaiškėja, kad žmogus – tai komunistas? Ar tiesiog tą pabaigą priėmėt kaip natūralų tiems laikams dalyką?

F. M.: Daug kas kliūdavo. Bet tada suprasdavom, kad tas kliuvimas turi būti. Jeigu jo nebus, nebus nei „Žmogaus“, nei premijos, nei viso kito. O kad ir užglosto, vis viena pasako: „Sėsk, broliuk, po uosiu. / Obuoliuką duosiu. / Obuolį ankstyvą / Mūsų kolektyvo“ [juokiasi]. Čia jau gerai – „mūsų kolektyvas“. Vaikams – tai jų kolektyvas. O kad eilėraštis praeitų, tai jisai va toksai.

S. D.: O kieno yra šitos eilutės?

F. M.: O nežinojot? Man atrodo, kad Kubilinsko.

S. D.: Girdėjau, bet nesiaiškinau, kas parašė. Ar skaitydavot atvirai ideologizuotas knygas? Pavyzdžiui, kokius Brežnevo „Plėšinius“? Juk būdavo labai raudonų knygų.

F. M.: Apie jas reikėjo žinoti. Žinoti, kas ten parašyta. O knygos tos, Dieve tu mano, taigi – ne literatūra! Buvo dar toks aptarimas ar pristatymas. Dabar gerai ir neatsimenu. Reikėjo kalbėti. Kalba buvo tokia. Tai, kas knygoje yra, parašyta žmonių, o ne žmogaus. Žinojom, kad ne jis pats ideologinius dalykus rašė ir kad knyga parašyta meistriškai žurnalistine prasme. Taip ir sukom. Neslėpdavom mes šitų dalykų. Negalima buvo apsimesti visišku durnium.

S. D.: Ar turėdavot tokių žmonių, su kuriais galėdavot pašnekėt apie literatūrą? Perskaitot knygą ir su kuo pasišnekat?

F. M.: Su artimiausiais draugais. Mano klasės draugas buvo ir dabar yra Juozas Nekrošius. Dar neišleista knyga, o jau žinodavom kai kurius dalykus.

S. D.: Ar Nekrošiaus nuomonė Jums atrodė teisinga, priimtina?

F. M.: Aš nevertinau tada. Recenzijų nerašėm. Patiko – nepatiko, patiko – nepatiko.

S. D.: O, be Nekrošiaus, kas buvo dar? Gal kokie bendradarbiai? Paprastai žmonės, nuėję į darbą, pasikalba.

F. M.: Su Vytautu Bubniu pasikalbėdavom. Jisai anksčiau baigė Pedagoginį institutą. Buvo Algirdas Pocius, Kazys Saja. Jie turėjo savo požiūrį. Nevengiau ir brangiausio savo bičiulio Albino Bernoto. Pasitikėjome vienas kitu...

S. D.: O kur Jūs juos susitikdavot?

F. M.: Įvairiai. Ir namuose besisvečiuodami, ir „kabake“ vynelį siurbčiodami.

S. D.: Ar su Rašytojų sąjunga turėdavot kokių artimų santykių?

F. M.: Ne, galiu tiesiai pasakyti – tokių tiesioginių santykių neturėjom.

S. D.: Ar turėdavot bičiuliškų skaitytojų, tiesiog skaitančių žmonių?

F. M.: Čia jau daugiausia žurnalistinis ratas. Elena Kurklietytė, kuri drąsiau ir galbūt objektyviau vertindavo.

S. D.: Ar Kurklietytė tuo metu dirbo televizijoje?

F. M.: Taip. Jinai buvo koreponentė Maskvai. Tada jinai dar nebuvo parašiusi romano. Tiktai paskui tapo rašytoja. Bet jautėsi, kad žmogus turi nuvokimą.

S. D.: Ar Jūs eidavot į literatūros vakarus, į poezijos pavasario renginius?

F. M.: Jei renginiai vykdavo sostinėje, – taip. O paskui geriausia būdavo pasižiūrėt per televiziją.

S. D.: Ar dalyvaudavot skaitytojų gyvenime? Būdavo tokios anketos skaitytojams. Prašoma užpildyti, pavyzdžiui, kas Jums labiausiai patiko? Ar Jūs su skaitytojais nesitapatino?

F. M.: Tokios anketos nebuvo patekusios į rankas.

S. D.: Ar skaitydavot kultūrinę periodiką?

F. M.: Skaitydavau ir „Literatūrą ir meną“, ir „Kultūros barus“, ir „Pergalę“. Čia buvo pagrindiniai leidiniai.

S. D.: Kas būdavo įdomiausia? Nuo ko pradėdavot skaityti? Laikraštį gali pradėt skaityti nuo pabaigos, nuo vidurio, nuo vedamųjų, nuo recenzijų. Vedamųjų tais laikais išvis galėjai neskaityti.

F. M.: Pirmiausia pauostydavau, kas ten. Yra toks pasakymas. Prisimenu, atnešiau Genrikui Zimanui straipsnį. Zimas dar „Komuniste“ dirbo. Jis sėdėjo kažkokiam susitikime, aš jam padaviau straipsnį. Jis – per petį: „Gerai gerai, labai gerai!“ Aš sakau: „Ką Jūs čia dabar – juokaujat? Kada spėjot perskaityt?“ Zimas: „Man nereikia skaityt – aš pauostau.“ [juokiasi]. Štai „Metai“ ant stalo guli. Vakar pasiėmiau. Pirmiausia pasižiūrėjau, kas ten. A, ten yra tas, yra tas, yra tas. Paskui, žiūriu, yra labai įdomus straipsniukas. Pradėjau skaityt. Būtent taip, tarsi kas man būtų paskambinęs ir pasakęs: „Paskaitykite šitą!“ O skaityti ėmiau todėl, kad ten yra paminėti Karbauskiai. Aš net nežinojau. Turiu susitikti su vienu iš jų – Ramūnu. Mes esam su juo beveik susitarę. O žurnale apie juos parašyta. Kaip aš nepasižiūrėsiu?

S. D.: Pabandykit prisiminti, kaip skaitydavot literatūrinį tekstą? Dabar mes sakom, kad sovietmečiu literatūroje būta Ezopo kalbos. Rašytojai, norėdami, kad cenzoriai neišbraukytų, viską suvedavo į potekstes, o skaitytojais būdavo išmokę tų poteksčių ieškoti.

F. M.: Neteko man su šituo susidurti [juokiasi].

S. D.: Neieškodavot poteksčių?

F. M.: Poteksčių... Kur jos geriausiai gali būti? Poezijoje. Poezijos specas aš nesu, ir tai sunku. Dabar iš visų kampų daugiau pasižiūri, pasveri, kas ten yra. O tada...

S. D.: Jūs tikrai skaitėt Marcinkevičiaus trilogiją. Ar galėjot pagalvoti, kad Marcinkevičius iš tikrųjų kalba ne apie tuos laikus, o apie šiuos, pavyzdžiui, kai skanduodavo: „Lie-tu-va!“

F. M.: Dieve tu mano, visi tai suprato ir stebėjosi, kad per pakaušį nedavė. „Prometėjas“ buvo jo parašytas. Jėzus Marija! Kai pažiūri, tuo laiku paimti ir pastatyti! Kurį laiką neleido per televiziją transliuoti. Betgi žmonės ėjo į teatrą!

S. D.: Jūs pasakėte – „neleido per televiziją transliuoti.“ O kas buvo ta institucija ar tas asmuo, kurie neleido? Kokia buvo neleidimo sistema?

F. M.: Reikia pirmiausia nufilmuoti, įrašyti. Pasakydavo, kad yra svarbesnių, tai yra, tokių truputėlių kitokių dalykų.

S. D.: Bet kas taip pasakydavo? Kaip tos žinios eidavo? Ar būdavo skambučiai telefonu?

F. M.: Žinoma. O paskui jau – žiūrint vienam į kitą. Tada jau aišku, kad yra iš Centro pasakyta.

S. D.: Turbūt atvirai niekas nepasakydavo, kas skambino ir kas ką sakė? Turėdavot susiprasti?

F. M.: Žinoma.

S. D.: Jums žinoma, bet niekam kitam nebežinoma. Parodėt ką nors ideologiškai neteisingą. Kas tada būdavo?

F. M.: Aš dabar pasakysiu tokį prisiminimą. Komanda buvo perspėta – kodėl televizija rodo kryžius? Kai konkrečiai paklausiau, kur kryžių matė, atsakė kur. Aš sakau: „Nėra!“ Man sako: „Yra!“ Sakau: „Iš kur jūs ištraukėt?“ Mano tiesioginis viršininkas: „Taigi, nežinai, kad Griškevičiaus žmona pamatė?“ Pradėjom ieškot. Susėdam. Nėra, nėra, nėra, nėra. Skambinu trečią kartą: „Ar jūs akli, kad negalit pamatyt?“ Man atsako: „Ką reikia daryt?“ Aš: „Reikia ieškot pagal kadrus. Stabdyti. Vienas. Prasuki. Kitas. Trečias ir taip toliau.“ Būtent. Sustoja vienas kadras. Tikriausias

kryžius. Lango kryžius! Skambinu, reikia pranešti: „Nėra. Ten – ne kryžius, o langas. Jeigu norit, ateikit, pažiūrėsit.“ „A!“, – pradėjo juoktis. Matyt, visiems užteko. Štai prašau – iš ko.

S. D.: Kas yra tas žmogus, kur pradėjo juoktis? Kam Jūs tai sakėt?

F. M.: Jonas Januitis. Mes gerai sutarėm. Jis pradėjo juoktis.

S. D.: Ar Jums patekdavo į rankas perrašytos knygos, nukopijuoti rankraščiai ar savilaidinė literatūra? Ar gaudavot emigrantų literatūros? Ar Jums pakliūdavo ranka ar mašinėle daryti knygų nuorašai?

F. M.: Aš turėjau galimybę skaityti „Kroniką“ [Katalikų Bažnyčios Kroniką].

S. D.: Pasaulėžiūrinę literatūrą tiesiog profesiskai pasižiūrėdavot. O ar skaitėt grožinę išseivių literatūrą?

F. M.: Man atrodo, grožinės ir nebuvo. Aš nežinau, ar ji eidavo iš rankų į rankas.

S. D.: Iki Jūsų neateidavo?

F. M.: Ne, neateidavo.

S. D.: Sako, kad viską turėdavo Partijos istorijos institutas, nes jiems iš siuntinių pakliūdavo. Ar Jūs nesinaudojot ta biblioteka?

F. M.: Aš naudojausi, bet kitais reikalais. Man reikėjo Marijos Gimbutienės knygos „Senovinė simbolika lietuvių liaudies mene“. Jos man reikėjo disertacijai. Buvo uždaryta. Anglų kalba buvo. Nieko negalima rašyti. Bet mane įleido. Tie dalykai pas juos buvo.

O grožinė literatūra man neateidavo. Jeigu knygos būtų vaikščiojusios iš rankų į rankas, paskui būtų išleistos. Kieno knygos čia buvo?

S. D.: Žmonės liudija, kad knygos pradėjo per siuntinius ateiti. Pavyzdžiui, Bradūnas. kažkas jį nusirašinėdavo. Paskui Bradūno poezija rankraštiniu pavidalu keliavo.

F. M.: Galbūt, aš nežinau. Bet Bradūnas – tai ne Brazdžionis?

S. D.: O kaip su prieškario literatūra? Pavyzdžiui, nepakliūdavo Bernardas Brazdžionis?

F. M.: Ne, ne.

S. D.: Įsivaizduoju, kad knygų turbūt tiesiog neieškojot, nes nebuvo reikalo?

F. M.: Nebuvo reikalo. Žinojom, kad taip yra ir kas buvo. Vytė Nemunėlis – dar pradžios mokykloj mokėmės.

S. D.: O Vytauto Kazakevičiaus apžvalgų neperskaitydavot? Jo apžvalgas vis tiek galima skaityti kaip išėivijos gyvenimo kroniką. Ar taip kruopščiai nežiūrėdavot?

F. M.: Ne.

S. D.: Ar klausydavotės „Amerikos balso“?

F. M.: Taip. Bet retokai. Gaudavau iš Radijo ir televizijos komiteto pirmininko Jono Januičio santraukas arba tuos puslapius, kurie buvo susiję su mūsų sfera.

S. D.: Ar anais laikais skaitydavot recenzijas, kritiką? Ar buvo kokių kritikų, kuriais galima pasitikėti?

F. M.: Paskaitydavau, kaipgi ne.

S. D.: Ar turėjot favoritų iš tų recenzijų rašytojų?

F. M.: Man atrodo, kad daugiausia būdavo tie patys, kurie knygas rašydavo. O kad taip originaliai ką nors padarytų? Juk, jeigu reikėdavo ką pakritikuot – pakritikuodavo.

S. D.: O Vytautas Kubilius? Vis tiek žinojot, kad yra toks literatūros kritikas?

F. M.: Na, kaipgi ne, kaipgi ne!

S. D.: Ar skaitydavot? Pavyzdžiui, išėina Kubiliaus knyga, kokia monografija. Ar tai buvo už Jūsų interesų lauko?

F. M.: Tada turbūt – taip. Dabar neseniai išėjo Vytauto Kubiliaus „Dienoraščiai“. Aišku, kad juos perskaičiau.

S. D.: Ar nebandėt skaityti lenkiškai? Žmonės sako, kad per lenkų kalbą perskaitė daug Vakarų literatūros.

F. M.: Ne.

S. D.: O dabar užduosiu klausimą, į kurį turbūt neįmanoma atsakyti, nes nežinai, kaip iš tikrųjų buvo. Sąjunga buvo didelė, o per rusų kalbą vis tiek buvo galima daug ką susirasti. Ar jautėte, kad šalis yra izoliuota? Ar vis dėlto mokėjot gyventi tokiom sąlygom, kokios buvo? Ar jautėt šalies kultūrinį uždarumą? Pasakykit, ar važinėjot į užsienį? Gal nuo to pradėkit.

F. M.: Aš pirmiausia nuo užsienio ir pradėjau, ne nuo Sąjungos. Pirma mano kelionė buvo į Čekoslovakiją. Neblogai [juokiasi]. Po to buvo Italija. Dar buvau Suomijoje, demokratinėj Vokietijoje, Bulgarijoje.

S. D.: Kada Jūs pirmą kartą išvažiavot į užsienį?

F. M.: Turbūt 59-aisiais ar 60-aisiais.

S. D.: Čia buvo Čekoslovakija. O į kapitalistinę šalį, į Italiją, turbūt keliavot vėliau?

F. M.: Vėliau. Kada čia kalbėdavot, kaip kas yra ten, aš visa jau buvau matęs. Pabūti Italijoje tuo metu!

S. D.: Jūs ten buvot su grupe?

F. M.: Taip, su grupe.

S. D.: Kas toje grupėje dar buvo?

F. M.: O, jau seniai tai buvo. Italija, Italija! Vieną kartą Italijoje buvau su senuoju Venclova.

S. D.: O kiek iš viso kartų Jūs buvot Italijoje?

F. M.: Du kartus. Kaip sakau, – iš viršaus ir iš apačios. Viena mano kelionė prasidėjo nuo Milano, kita – kruizas. Kruizas – čia jau turėjau nelaimę.

Man prisiėjo būti vadovu. Aš jau buvau nusipirkęs kelionės bilietą. Pats tada turbūt buvau Nidoje. Staiga – skambutis, kad grįžčiau į Vilnių. Pasirodo, tas, kas buvo paskirtas vadovu (rodos, duonos kepyklos direktorius), kada gerai pačiupinėjo jo autobiografiją, rado kažkokių nuslėptų faktų, atleido ir iš pareigų, ir iš partijos. Tada kelionę organizuojančios draugijos vadas Petrauskas sako: „Nieko nepadarysi, Feliksai. Pinigus mes Tau gražinsim, bet turėsi būt atsakingas už visą grupę.“ Sakau: „Aš nė vieno žmogaus nepažįstu.“ Bet paskui, kai pradėjom važiuot, tada ir susipažinau.

S. D.: Ar gavot kokį specialų instruktažą?

F. M.: Truputėlių nurodymų gavau, bet instruktažas buvo neilgas. Tik tiek, kad reikia visus parvežti.

S. D.: O ar tiesa, kad reikėdavo vaikščiot būtinai po tris?

F. M.: Ačiū Dievui, kad dar po tris. O šiaip eidavo būriais. Vis dėlto žmonės kalbos nemoka, nieko nemoka. Bet čia dar ne viskas. Per pirmą kelionę, neatsimenu, kur išlipus, prie manęs prieina toks didesnis berniukas: „Aš buvau siųstas KGB, man reikia kitam sustojime išlipti ir grįžti – yra kitų reikalų. Tu čia vienas gyvensi.“ Aš jam sakau: „Ką aš turėsiu daryti – Jūsų darbus: šnipinėt ar dar ką nors tokio?“ „Ką nori, tą ir daryk. Žiūrėk tik, kad niekas nepasiliktų, kad visus parvežtum. Aš turiu grįžti.“

S. D.: Kokiam kelionės etape Jus tas jaunuolis paliko?

F. M.: Man atrodo, kad jau Ukrainoje.

S. D.: O kaip Jūs plaukėt? Jūs buvot Juodojoje jūroje?

F. M.: Mes važiuojam iš Maskvos pirmiausia. Ten įsėdom. Bet kažkokia liga siautė.

S. D.: O laivas buvo tarybinis?

F. M.: Tarybinis. Su mumis buvo ir „Ažuoliuko“ vadovas Perelšteinas. Pagrindą sudarė tie žmonės, kurie dalyvavo dainų šventėj.

S. D.: Ar tuo kruizu plaukė ir choreografas Gudavičius?

F. M.: Buvo Gudavičius su Gudavičiene. Buvo dar Šukiai ir kiti. Kodėl klausiat?

S. D.: Aš žinau, kad Gudavičius ir kiti už dainų šventės organizavimą buvo apdovanoti kruizu po Viduržemio jūrą. Tai čia – tas pats kruizas?

F. M.: Taip, tas pats. Vienam uoste (aš neištariu jo pavadinimo) prieina prie manęs Perelšteinas ir sako: „Klausyk, ką daryti? Mano mama – prie smerčio. Ji yra Paryžiuoj. Iš čia aš galėčiau per naktį nuvažiuoti. Aš galėjau ir nesakyt pačiam, bet žiūriu, kur žmogus, kad nebūtų nesusipratimų. O dabar noriu pasitarti, kaip man daryti, – važiuoti ar nevažiuoti?“ Sakau: „Jeigu nori, – nemačiau, negirdėjau. Važiuok, bet sugrįžk. O jeigu kas nutiks – ar suges transportas, ar užstrigsi kur? Mes išvažiuosim, o tavęs nėra. Juk dar nemiršta mama. Visas autoritetas tada sugrius, vis vien kils alapas. Reikės paskambinti, pasakyti, kad dingo žmogus.“ Jis mąstė, mąstė. Paskui atėjo: „Gera man patarei. Aš būčiau trumpam užsukęs. Abudu tik būtume apsiverkę. O dabar aš nuvažiuosiu po savaitės, pabūsiu – turėsiu atostogų. Tai bus mamos aplankymas.“

S. D.: Ar jis neišvažiavo?

F. M.: Neišvažiavo. Buvo tokia gera rinktinė publika. Dieve tu mano, visi žinojo, kad tada, išlipę ten, nežinia kur, nežinia ką ras.

Prisiminiau dar vieną atsitikimą toje kelionėje. Išeinant iš uosto teritorijos į miestą, reikėdavo parodyti, ką nešies savo „krepšelyje“. Eidavo po vieną, tad susidarydavo šokia tokia eilutė. Ji sutriko, nes kažkuris ekskursantas nerodė savo turto, apsimetė nesuprantas, ko iš jo norima. Teko man, kaip vadovui, prieiti ir pažiūrėti, kas ten darosi. Žiūriu, kad solidus žmogelis (tebūnie X) tyčia neatidaro, nes turi kažką neleistino išsinešti. Klausiu: „Ką turi?“ Jis atsako: „Turiu butelį „Palangos“. Aš: „Patariu atidaryti, bus geriau. Jeigu atims, tai tiek to...“ Jis atidaro fortfeliuką ir parodo tam praleidėjui. O tas nusišypso ir sako: „Vain, vain, gut.“ Mes patvirtinome, kad taip – tikrai vynas, ir iškėblinome į miestą. Nežinau, kaip būtų pasiėlgęs kitas grįžęs namo... O aš Petrauskui atraportavau, kad jokių ČP [rus. чрезвычайное происшествие – ypatingas įvykis] nebuvo. Tad ir jokių ataskaitų nereikėjo rašyti.

S. D.: Jūs parašėte scenarijų filmams. Ar rašėt juos iš reikalo, ar iš malonumo?

F. M.: Mano darbas buvo praktiškas, administracinis – ne kūrybinis. O man vis kirbėdavo. Aš negalėdavau. Parašiau pirmą savo knygelę „100 religijos mįslių“. Už šią knygelę aš ir gavau Kapsuko premiją. Čia buvo naktinis darbas, ir didelis darbas. Visą laiką aš jaučiau, kad man reikia rašyti. Tada surašiau, pasiūliau: „Pasižiūrėkit, jeigu jums atrodo, kad galima ką padaryti, tai darykite.“ Turiu scenarijus, galiu juos parodyt. Koks ten scenarijus, Dievulėliau mano! „Bernužėli, nesvoliok!“ Pati idėja – kad galima režisuoti ne tik koncertą ar kažką panašaus, o sugalvoti siužetą. Buvo dar vienas scenarijus. Buvo filmuota Anglijoje. Išvažiuoju. Aš turėjau pasiėmęs tokį sunkų sunkų aparatą filmuoti. Filmuodavau visur, kur tik tai papuldavau. Tampiama aš su juo. O paskui iš šios kelionės susukom tokį filmuką.

S. D.: Ar filmas buvo dokumentinis? Apie Angliją? Koks tai buvo filmas?

F. M.: Taip.

S. D.: Ar filmas yra kokiu nors pavidalu išlikęs Jūsų archyve?

F. M.: Taip, turiu namuose. Galiu parodyti, pademonstruoti. Turiu persirašęs. Turiu „vidiaką“, kur galima pasižiūrėti. Buvo sumanytas ir labai gerai susuktas dar vienas filmas „Ar tiki?“ Paėmėm penkis žmones ir filmavom. Visiems užduodavom po vienodą klausimą, po penkis klausimus. Pavyzdžiui, „Ar tiki, kad kelsiesi iš numirusių?“ Įdomu, kaip žmonės atsako. Į tą patį klausimą gali atsakyti skirtingiausiai. Vienoj vietoj pasako: „Aš tikiu, bet aš neinu į bažnyčią.“ Kitas į tą patį klausimą atsako: „Aš einu.“

S. D.: Žmonėms reikėjo drąsos. Kas buvo tie Jūs kalbinti žmonės?

F. M.: Aš sukūriau karkasą. O kiti žinojo, kur galima ieškoti ir rasti tokių žmonių, kurie gali atsakinėti. Kai pradėjo su jais kalbėti, jie nekalba. Grįžta namo, režisierius sako: „Nieko nebus. Mes negalim daryt filmo – žmonės prieš kamerą nepasako, ką galvoja.“ Sakau: „Kur?“ Aš pats sėdau į mašiną ir šeštadienį, sekmadienį nupyliau. Vienas žmogus buvo iš Dzūkijos, kitas – iš Žemaitijos.

S. D.: Įsivaizduoju, kad tai buvo paprasti žmonės, inteligentai būtų bijoję?

F. M.: Ką Jūs! Ten buvo pridėta pilna knygų. Aš pats nustebau. Profesorius koks galėjo būti. Visos knygos perskaitytos!

S. D.: Kokia tų žmonių profesija? Kas buvo tie žmonės?

F. M.: Eiliniai žmonės [juokiasi].

S. D.: Drašuoliai.

F. M.: Pradėjau šnekėt. O jie man sako: „Tik filmuok greitai! Aš nespėju, kokia čia repeticija!“ Mano kolegos: „Taigi kad nešnekėjo jie mums.“ „O man – šneka.“ „Na, jei šneka – tai rašyk.“ O iš to didelio šnekėjimo po gabaliuką prisirankiojom. Pas kitą žmogų nuvažiuoju – tas pats. Sakau: „Kas čia yra, ar jūs nebuvot nuvažiavę, ar su žmonėm nemokate šnekėti, kad negaumat atsakymo tokio, kokio reikia?“ Labai geras filmas buvo. Be jokių komentarų. Filmas susidaro iš kiekvieno žmogaus mąstymo, supratimo.

S. D.: Bet kaip toks filmas galėjo egzistuoti? Vis tiek pabaigoj reikėjo pasakyti, kad jie neatsikratė religinių prietarų. Turėjo būt kažkoks teisingas moralas.

F. M.: Be jokio moralo. Be jokio – nei pradžioj, nei pabaigoj. Pradžia buvo: trumpai – apie apsilankymą, žmonių pavardės. Bet kada pradėjau prašyti, kad filmą man perrašytų (aš nebedirbau), žiūriu, – ištrinta. Juosta yra. Veidai yra. Tariami žodžiai yra. O teksto – nėra. Aš labai gailėjausi dėl to.

S. D.: Yra žmonių, kurie moka iš lūpų skaityti. Galbūt galima rekonstruoti kompiuteriu? Juk atkuria Monos Lizos balsą. Žinoma, čia – aukštasis pilotažas.

F. M.: Galbūt.

S. D.: O kaip Jūs susidomėjot ateizmu? Vis tiek čia buvo toks ideologinio darbo aspektas. Kaip Jūs pasukot ten? Jums tikriausiai buvo įdomu?

F. M.: Ėjo tokios laidos radijų. Paskui pradėjo spaust televiziją, kad turi būt antireliginių laidų. Pradėjau jas kurti visiškai vulgariai, prancūzų švietėjų pavyzdžiu – su pasijuokimais, įžeidimais. Radijų taip ir buvo. Tokia Butienė, rodos, buvo, tai nesileido. O televizijoj, Dieve Tu mano, supranti, nėra kaip daryt. Sakau: „Suraskit kokį forumą.“ O man atgal: „Tai parodyk pavyzdį, kaip galima.“ Sakau: „Pakalbinkite žmones, kad patys pasakytų.“ Aš tada sulipdžiau tokį dalykėlį – buvo ir tiem, ir tiem gerai.

S. D.: Kaip Jūs tada jautėtės: ar Jūs stengėtės padaryti, ką galima esamom sąlygom, ar Jūs vis dėlto galėjot padaryt ką nors daugiau, geriau, kitaip?

F. M.: Bet čia nuo žmogaus charakterio priklauso. Man visada atrodo, kad aš galėjau padaryt geriau, kad aš ne taip padariau. Jeigu galėčiau atsukti laiką, daryčiau kitaip.

Tais laikais irgi reikėjo kai ką tramdyti. Prisimenu, tekstai būdavo tokie: gegužinė, spalio šventės – tiesioginės transliacijos. Viena vyriausioji moteris padarė tekstą ir visur, kur buvo parašytas žodis „Lietuva“, pridėjo žodį – „Tarybų“: „Tarybų Lietuva“, „Tarybų Lietuva“, „Tarybų Lietuva“. Aš, paėmęs šitą tekstą, su raudonu rašikliu (turėdavau tokį) kas antrą žodį išbraukiau, išbraukiau, išbraukiau. Žinojau, kas bus. Atidaviau nieko nesakydamas. Moteris pasiėmė tekstą, o su juo – pas pirmininką, pas Januitį. O jis skambina man: „Feliksai, ką tu ten dabar padarei? Nuskriaudei moterį, kad taip subraukei!“ Sakau: „Jeigu jūs sutinkate, jūs ir atstatykite.“ Man: „Jinai dabar nežino, ką daryt.“ Sakau: „Jeigu jai dar neaišku, kad čia yra Tarybų Lietuva, tegu atstato [juokiasi], sėdi ir pati sako tekstą.“ Januitis: „Jūs pažiūrėkit, kaip ką galit. Per daug gal išbraukei?“ Sakau: „Tegu jinai pati pasižiūri.“ Atneša tekstą – be Tarybų Lietuvos, jau tik – Lietuva. Taip nekalbėdami apsiėjom. Ką tu tokiam žmogui padarysi?!

S. D.: Aš geriau žinau iš spaudos gyvenimo, kad, pavyzdžiui, visų laikraščių, kaip dabar sakytume, maketai (tada – laužiniai) pirmiausia pakliūdavo į Glavlitą ir tiktai tada sugriždavo, būdavo spausdinami. Kaip veikė televizijos cenzūra? Koks buvo mechanizmas?

F. M.: Buvo ten ta cenzūra. Jinai buvo visur. Tekstus jie žiūrėdavo.

S. D.: Kas žiūrėdavo tekstus? Kokie buvo tie laipteliai?

F. M.: Sėdėdavo žmogus. Buvo kabinetas. Jam duodavo tekstą.

S. D.: Ir visi tie tekstai būdavo parašyti raštu? Nebūdavo improvizacijų?

F. M.: Būdavo. Tada būdavo aprašomasis laidos pristatymas: kalba tas ir tas, apie tą ir tą. Kas jiems labiausiai rūpėdavo? Jie politikos mažiausiai ieškodavo. Jie daugiausia ieškodavo informacijos, kuri iš tikrųjų siejosi su slaptais dalykais. Sakykim, ten kokie tiltai, sąskaitos, visa kita. Tokius dalykus visi slepia, neduoda. Jie turi tokias nuorodas pasakyt patys. Popieriuje jų negali būti. Apie vieną tiltą gali pasakyt, o kito tilto nėra, turi jau nebūt [juokiasi]. Bet apsieidavom be didelių nesusipratimų. Mes

daugiau naudojomės jau recenzuotais tekstais. Jeigu knyga išleista, tai jos antrą kartą nebežiūri. Pritaikai televizijai.

S. D.: Kaip pačioj televizijoj tekstai keliaudavo? kažkas paruošia laidą, jos scenarijų, tada kažkam atiduoda. Kam? Skyriaus redaktoriui? Iki kokio viršaus tai nueidavo? Ar nueidavo iki Janučio? Jis turbūt visko neskaitydavo. Kas būdavo tas aukščiausias, kuris skaitydavo?

F. M.: Užtekdamo vyriausiojo redaktoriaus. Jeigu pasirašydavo vyriausiasis redaktorius, jo parašo užtekdamo. O jeigu yra, kaip mes sakydavom, tinklelis, tai mane, kaip komiteto pirmininko pavaduotoją, vertė, kad aš žinočiau, viską pačiupinėčiau. Ką tu ten viską pačiupinėsi?! Tekstus man tekdamo peržiūrėti. Kad nebūtų, kaip sako, kryžiaus ar dar ko. Bet aš skaitydavau tuos tekstus labiau dėl kokybės. Žurnalistai ateidavo jauni ir pradėdavo kurti. Kurdamo be jokio patyrimo, kiek pramokę. Niekas neišmoko kūrybos. Jeigu nepasėdi prie scenarijaus, bet kokį pakiši, – kad nebūtų gėda. Su jaunesniais žurnalistais būdavo vargo. Pasižiūri, pasižiūri, tada pasikvieti vyriausiąjį redaktorių ir sakai: „Kodėl tu nepadedi žmogui? Matai, kas eina, – čepucha, neįdomu, ne tas lygis!“

S. D.: O kaip Jūs apskritai apibūdintumėt televizijos atmosferą? Jei klausai Galinos Dauguvietytės, atrodo, kad gyvenimas buvo nuolatinis balius neišsiblaivant. Dabar vienintelis žmogus, kuris girdimas, yra būtent ji. Kaip yra iš tikrųjų?

F. M.: Žurnalistų būdavo ir tokių, ir anokių. Bet ne, Dieve Tu mano, iš kur? Reikėjo dirbti. Ypatingai – televizijoj. Radijų dar – nuvažiavo, pasisodino žmogų. O čia reikia nuvažiuot, žiūrėt, kad būtų šviesa. Reikia, kad žmogus būtų patvarkytas. Darbas buvo labai sunkus. O dar pačioj pradžioj, kada tik prasidėjo televizija. Jeigu nuvažiavo į kaimą, į kokį geresnį kolūkį – tai šventė: neišvažiuosi nepavalgydintas. Jeigu žmogus nejausdavo saiko, tai vežte nuveždavo ir parveždavo. Kaipgi dabar.

S. D.: Bet darbe turbūt girti vis tiek nevaikščiojo?

F. M.: Na, ką Jūs. Jeigu iš vakaro padaręs gerai, vis tiek dieną turi ateiti išsišutinęs ir dantis išsivalęs. Ne, darbe – ne. Visko būdavo, bet patalpose – ne. Anksčiau išeidavo, bet dėl to daug kas nenukentėdavo.

S. D.: Ar pirkdavot knygas knygyne?

F. M.: Nuėjęs galėdavai nusipirkti, kas reikalinga.

S. D.: Ar Jūs knygas rinkdavotės pagal leidyklų planus, ar kai sužinodavot, kad išėjo?

F. M.: Atsirinkdavai iš tų, kas išėjo.

S. D.: Kaip veikė ta pirkimo sistema? Ar Jūs kreipdavotės į Nekrošių? Ar čia buvo asmeniška jo paslauga?

F. M.: Asmeniška. Visų pirma turbūt geriems draugams būdavo. O ne todėl, kad turi būtinai nusipirkti. „Minsko“ parduotuvėj knygyne mergaitės žinodavo, kad tu esi sąrašė, kad atėjai. Kai antrą, trečią kartą perki, jau be niekur nieko – nori tos, tos, tos knygos.

S. D.: Žodžiu, įeidavot pro antras duris iš kiemo pusės, ne per paradines?

F. M.: Taip, įėjimas būdavo iš kiemo pusės.

S. D.: Ar žinojot, kokie yra kiti žmonės tam sąrašė? Kas dar pirkė knygas? Ar su tais žmonėm susitikdavot?

F. M.: Gaudavo visi tų knygų. O kaip jie gaudavo, sunku pasakyti. Nebūdavo, kad kas nors dėl to ypatingai verktų.

Aš dar pamiršau pasakyti, kad geriausias mano draugas buvo Albinas Bernotas.

S. D.: Jis – geras rašytojas ir labai simpatiškas žmogus.

F. M.: Mes su juo pradėjom studijas. Aš verkiau. Neišlaikiau, kai jį laidėjo. Įsijaučiau, paskui išėjęs įsikabinau į sieną ir taip blioviau, kad baisiausiai. Tiesiog ašaros vis ėjo.

S. D.: O nuo ko prasidėjo jūsų draugystė? Kaip jūs susipažinot? Jis, atrodo, pragyveno kaime pusę gyvenimo – ne sostinės žmogus.

F. M.: Mes susipažinom labai įdomiai. Abudu negavom bendrabučio studijų laikais. Aš prisiglaudžiau pas draugą. Vos ne dviese gulėjom. Jisai – kažkur irgi. Eina viena savaitė, kita. Ruduo ateina, o mes neturim stogo. Paskui šnekame, ką daryti. Nėra bendrabučio, pinigų nėra. Ir jisai neturi, ir aš neturiu. Iš stipendijų gyvenom. Aš jam kyštelėjau tokią mintį. Sakau:

„Žinai ką, Albinai? Komjaunimo komitetas, profsajungos nieko nepadedą. Einam pas rektorių ir sakom, kad yra toks ir toks reikalas. Mes labai norim būti mokytojais, taip norim mokytis, kad neduok sviete! Bet tokia situacija, kad nežinom, ką daryt. Atiduokit mums dokumentus, ir mes važiuojam į armiją.“

S. D.: Sugalvojote šantažuot?

F. M.: Taip [juokiasi]. Na ir ką? Albinas biškį tylesnis. Aš galbūt akiplėšiškesnis. Jis į kompaniją eina, bet: „Tu, Feliksai, kalbėk.“ Sutikau. Einam. Nueinam. Rektorius buvo Marcelinas Ročka. Geras mokslininkas. Paskui jį išvijo. Užeinam abudu su ploščiuukais. Lagaminėlius palikom už durų. Na ir išdėjom. Ir ką Jūs manote? Sako: „Aš pasistengsiu.“ Kažkam paskambino. Kažką jisai padarė. Žvėryne tada atidarė naują bendrąbutį, ir mes gavom. Nuo to tokia draugystė. Lova – su lova.

S. D.: Ar Jūs kurse buvot kartu, ar ne?

F. M.: Taip, kurse. Aš rašinėdavau, ir jis rašinėdavo. Pasikalbėdavom. Nuo to karto mes tapom didžiausiais draugais. Baigęs studijas, aš nusipirkau motorolerį. Mes kartu sutarėm apvažiuot visą Lietuvą, aplankant rašytojų gimimo vietas. Dvi savaites malėmės su juo. Žinoma, geresnio susidraugavimo jau negali būti.

S. D.: Kuriam iš jūsų kilo mintis lankyti rašytojų gimimo vietas? Ar čia buvo toks kolektyvinis sprendimas?

F. M.: Kolektyvinis. Buvo atostogos, ir sutarėm: „Albinai, reikia kur nors pavažiuot!“

S. D.: O kur jūs keliaudami nakvojot?

F. M.: Įvairiai. Rasdavom. Maršrutas buvo. Važiuojam į Ignaliną. Ten yra pažįstamų, klasiokų, kurie tose vietose dirbo. Pas juos užvažiuojam. Paskui kitur. Dar pora kartų nakvojom šieno kupetoj [juokiasi].

S. D.: O gal galit sukongretinti, kas yra tos „rašytojų vietas“? Pavyzdžiui, kokių rašytojų buvo Ignalinoj? Jokių nesugalvoju. Kur jūs važiaivot?

F. M.: Anykščiai, paskui – Strazdelio tėviškė. Darėm tokį lanką. Paskui grįžom.

S. D.: Daugiau keliavot po Aukštaitiją?

F. M.: Taip. O paskui atvažiuom į jo tėviškę. Ten sesuo tekėjo, buvo labai didelis balius. Tada iš ten važiuom link Palangos, į Palangą. Apsukom. Paskui – Plateliai. Tebeturiu žemėlapi, kur vietos sužymėtos. Ties Raseiniais, tiksliau – Ariogala, išsiskyrėme. Dar jis į knygyną užėjo. Laukė pirmosios knygelės. Kaip tik tai turėjo išeiti, bet knygyne dar nebuvo. Iš ten aš nuvažiuavau į tėviškę. Dar turėjau dvi savaites, pabuvau pas tėvus. Albinukas buvo mano geriausias draugas.

S. D.: Labai ačiū!

Pokalbį parengė, įrašė, žurnalistą habil. dr. Feliksą Mačianską kalbino Šiuolaikinės literatūros skyriaus vadovė dr. Solveiga Daugirdaitė.

Pokalbis įrašytas: 2013-08-11.

Pokalbis iššifruotas: 2013-10-14; užrašytas: 2013-10-20.

Pokalbis autorizuotas: 2013-12-02.

Pokalbio trukmė: 80 minučių ir 23 sekundės.

Pokalbį šifravo ir užrašė dr. Neringa Markevičienė.